

Apponyi Albertet ünnepelte az egész ország

Az ünneplő főváros zászlódiszben — A kormányzó üdvözölte Apponyit — Ünneplés a Bazilikában — Prohászka nagy beszéde — Ünneplés a Vigadóban és a színházakban

Apponyi az egységes magyarság központjában

— A NÉP tudósítójától. —

Budapest, május 28.

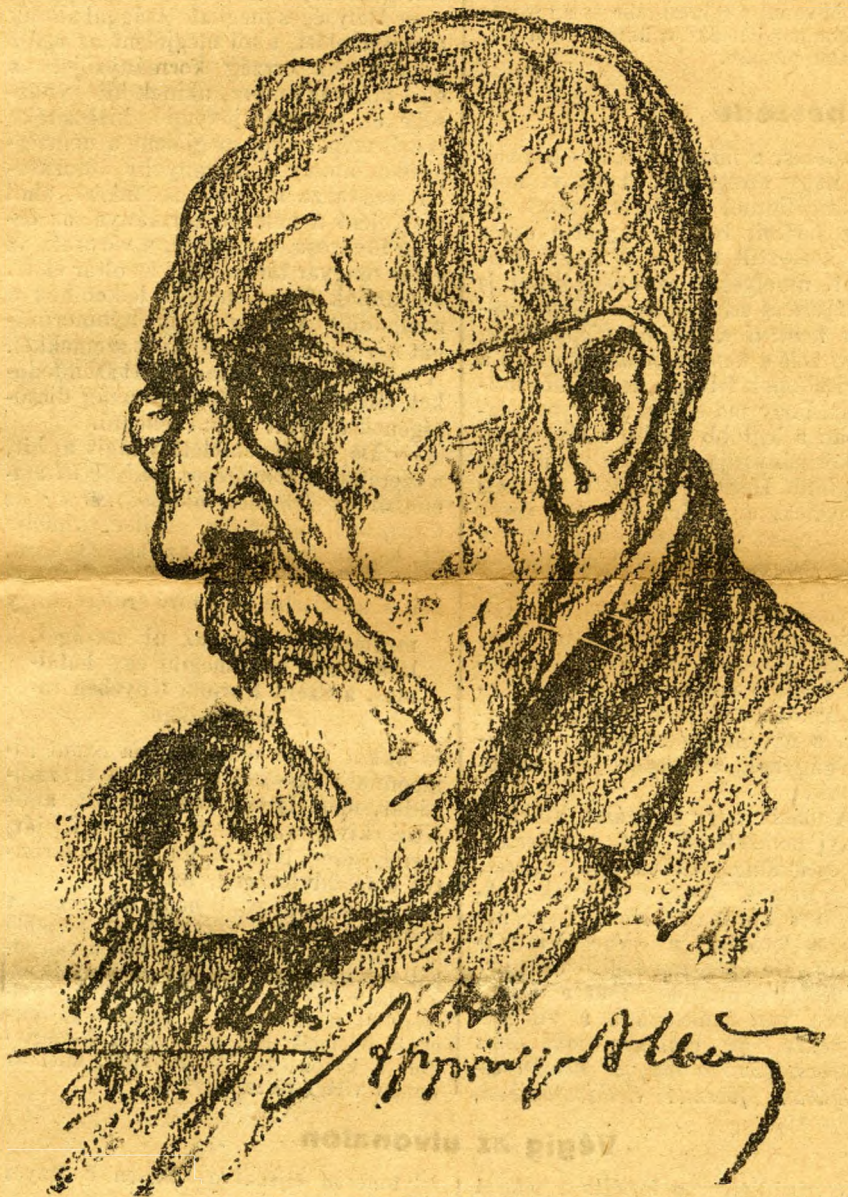
A nemzetgyűlés után a társadalom ünnepelte ma gróf Apponyi Albertet születésének hetvenötödik s politikai szereplésének ötvenedik évfordulóján. Zászlódiszbe borult utcák, díszmagyarok, szikrázó ékkövek, egyházi pompa volt az ünneplés külsősége, melynek ragyogó keretén belül tartalmat adott a nemzet egyetemes meghódítása a minden kétségen felül álló emberi nagyság előtt. Európa legnagyobb szónoka, a legkiválóbb magyar közjogász, az egykori parlamenti pártok vezére, a tudós, az író, a magyar érdekek külföldi képviselője Apponyi egyéniségében beleolvadt az emberi nagyságnak abba a minden magyar szívet meghódító tudatába, mely Apponyit felül emelte mindig a hétköznapi szintvonalán.

Az ünneplésben párt és keresztény felekezeti különbség nélkül résztvett az egész ország, élén Horthy Miklós kormányzóval, József főherceggel és a legmagyarabb főhercegi család tagjaival, a magyar kormány tagjaival, a tudomány, az irodalom, a művészet, a gazdasági élet vezetőférfiaival s egy minden részletében bensőséges és harmonikus ünneplésben fejezte ki szeretetét Apponyi iránt, akinek nemes alakja messze elátszó szimboluma lett a megcsontított Magyarországnak történelmi jogainak s szomszédai fölé emelkedő kulturfölényének. Magyarországnak kormányzójának oldalán érkezett az ünneplésre Apponyi s a díszes események sorozata rendkívülivé tették az ünneplés módzatait is. Soha Magyarországon, de talán a művelt világon nem ünnepeltek ilyen külsőségek között államférfiut, mint Apponyit. Az állam is ünnepelt s meghajtotta előtte zászlaját a Nemzeti Hadsereg is, jelélű annak, hogy Apponyi nemes alakjának ünneplésében egységes tud lenni minden magyar ebben a szomorú és letört hazában, amelyben pártviszályok, egyéni érdekek szaggatják szét és emésztenek a magyar erőt természetlenül tusákban.

A tündöklő májusi napfény alatt egymásra talált magyarok Apponyit ünnepelték, de az ő nemes nagy alakján át ünnepelték a magyar egységet s azt a jövőt, amelynek útjára Apponyi önzetlen hazafiságán át sokat szenvedett nemzetünknek rá kell találnia.

Az ünneplő város

A város is ünnepi díszet öltött. A Werbőczy-utca minden házában, ahol Apponyi gróf lakik, nemzetiszínű lobogót lenget a szél. A Disztéren, Albrecht-uton végig drapériák, tarka szőnyegek, lombok és zászlók színesítik a házakat. Az alagutnál, ahol már tömött sorokban állnak kordont a budai iskolák növendékei valóságos zászlóerdőt lobogtatt a szél. A Láncid is fel van díszítve és a hajók, a személyszállító gőzösök csak úgy, mint a francia és olasz monitorok teljes lobogó díszben állanak. A pesti oldalon már hatalmas tömegek lepik el az utcákat, de különösen azt az utvo-

Gróf Apponyi Albert

nalat, ahol az ünneplő-menet végig fog haladni. A járda szélére felsorakozott diákok és magyarruhás leánykák sora előtt díszruhás rendőrök vonnak kordont. A Vigadó épülete előtt Mihály Lajos rendőrfőfelügyelő parancsnoksága mellett több szakasz lovas- és gyalogosrendőr sorakozott fel. A Deák Ferenc-téren és a Vilmos császár-uton Koós Tibor és Klár Ferenc főfelügyelő a parancsnokai a kirendelt rendőrcsapatoknak. Nyolc óra után néhány perccel a Bazilika környékén már lezárják a rendőrkordont és csakis meghívóval bocsátják keresztül az embereket. Kilenc óra felé már mozdulni sem lehet a Bazilikánál és mikor az ünnepi menet kinyarodik a Vilmos császár-utra a forgalom teljesen elakad.

A mentők is teljes készültséggel vonultak ki az utvonalakra. Gróf Karácsonyi János elnök és dr. Kovách Aladár igazgató vezetésével. Négy helyen állítottak őrséget, a Bazilikánál, a Vigadónál, a Deák Ferenc s a Gizella-téren. Mindenüvé szerkocsival, szállítókoszikkal és hordágyakkal vonultak ki.

A kormányzó Apponyinál

A feldíszített utvonalakon mindennél nagyobb közönség. Kilenc óra előtt a Várban Horthy Miklós kormányzó és kísérete automobilon elrobogott Apponyi Albert gróf lakására, ahol a kormányzó pár meleg szóval köszöntötte a haza nagy fiát. Ezután Apponyi a kormányzó autójába ült és lero- bogt a Várból.

Amerre elhaladtak, dörgő eljenzés kendőlobogtatás fogadja az ősz jubilánst. A házak ablakai szorongásig

megetnek nézőkkel, az erkélyekről virágot dobálnak, virágot szórnak kosáráikból a magyarruhás leánykák. A hangulat valóban ünnepi. A tapsoló, éljenző embertömeg lelkesedésében sűrűsödik az egész ünneplő ország hangulata, öröme, szeretete és hálája Apponyi Albert gróf iránt.

A Bazilika előtt

Lobogódiszt öltött az egész főváros. A Bazilika előtti kis téren az utcák torkolatánál a Váci-köruton mindenütt díszruhás rendőrök állanak sorfalat. Az épületeken a főváros és a nemzet lobogói, drapériák, szőnyegek. Reggel nyolc órakor már elevenen hullámzó tömeg árasztja el a Bazilika környékét. Egymásután érkeznek a fogatok, autók, gyülekezik az ünneplő közönség. A fekete civilöltönyök mellett gyakran kivillan egy-egy pompás díszmagyar. A rendőrség díszszakasza a Bazilika terraszán foglal helyet. Domokos rendőrfőtanácsos és Beniczky Tamás főparancsnok kétszáznegyven főnyi díszruhás rendőrrel tartják fenn a rendet. Katonák, magasrangú tiszték jönnek. Megérkezik a katonaság díszszakasza zenekarral az élén. A gyalogjárók szélén magyarruhás, kokárdás iskolás leányok állnak sorfalat, ugyancsak a templom feljártánál is, amelynek lépcsőit biborpiros szőnyeg takarja. Egyre elevenebb, egyre tarkább és egyre nyüzsgőbb a kép. Itt-ott fényképezőgépek kattog, film berreg. Egymásután érkeznek az előkelőségek. A kormány tagjai, közhivatalok vezetői, az egyetem, a különböző méltóságok, a főváros, a megyék, a városok küldöttségei is bevonulnak a templomba, ahol a rendezőség előre kijelölt helyeikre vezeti őket.

A templomban

Díszruhás, Zrinyi-sisakos rendőrök kétoldali sörfala között vonulnak be az ünneplők, akik csakhamar megtöltik a pad-sorokat és a templom közép- és oldal-

hajóit. Az oltárral szemben biborpiros, aranyozott karosszék, előtte kis asztal: a kormányzó helye. A Szentély melletti padosorokban egymásután foglalnak helyet a magyar mágnásvilág közéleti és társadalmi előkelőségei. Ott látjuk a következőket: gróf Andrássy Sándor, gróf Szapáry József, gróf Széchényi Emil, báró Voinich Sándor, báró Lerch Vilmos, Simontsits Elemér, Grecksák Károly, Jekkel-falussy Zoltán, báró Forster Gyula, Nemethy Károly, báró Perényi Zsigmond, Lukács György, Mallevich Sándor, gróf Somsich László, Szilassy Aladár; a hölgyek részére fenntartott padosorokban helyet foglalnak gróf Károlyi Lászlóné, gróf Zichy Rafaelné, gróf Teleki Tiborné, Raffay Sándorné, Farkas Edith, Timon Ákosné, Tormay Cecil, Rosenberg Augusta.

Megérkezik a nemzeti hadsereg képviselőiben Luzits ellentengernagy, Kirchner Hermann, Molnár Dezső altábornagy és a tábornokok teljes számban. Megérkezik Bethlen miniszterelnök vezetésével a kormány tagjai, a miniszteriumok, egyetemek, akadémiák, a közigazgatási bíróság, a Curia, a Tábla, a koronaügyészség küldöttségei és megérkezik az ünneplő férfiú választókerületének küldöttsége: a jászberényiek egyszerű fekete ruhás, barázdásarcu magyarok, akik áhitatás pillantással nézik a gyönyörtü templomot, a fényes közönséget, a prémes, drágakövektől csillogó mentéket, majd helyet foglalnak a szentély mellett. Az érkezők sorában megjelennek gróf Andrássy Gyula, Rákosi Jenő, Chonca Győző, Balogh Jenő, báró Wlasics Gyula, gróf Zichy Aladár, gróf Zichy János, Rakocsy István, gróf Hadik János, gróf Zichy Rafael, Pekár Gyula, Tóth Lajos, Huszár Károly, Papp József, gróf Bély Ákos, Kelety Dénes, Sipőcz Jenő, Ruffy Pál, Nemess Antal, Bárdoss Remig, Giessewein Sándor, Ráth György stb.

Apponyi megérkezik

Egyszerre kürtszó harsan. A kormányzó jön Apponyival. A katonazenekar rázendít a Himnuszra. Zúgnak a harangok, dörgő eljenzés reszketteti a levegőt. A templomba lépnek József főherceg, Augustus főhercegnő, az ifjú Zsófia főhercegnő és a daliás József Ferenc főherceg, utánuk jön a kormányzó felesége, leánya és kísérete, majd belép a templomba az ünneplő.

Apponyi letérdel a bejáratnál és áhitatosan keresztet vet. Egyszerre ezer szem pillant a bejárat felé, ahonnan megindul lassan a fényes ünnepi menet az oltár felé. József főherceg és családja az oltártól jobbra a szentélyben foglal helyet, amelynek első padjában Apponyi Albert nemes, ősz alakja ül. Tőle balra József főherceg, jobbra József Ferenc főherceg ülnek. A szentély elkülönített részében ülnek még Augustus főhercegnő, Zsófia főhercegnő, Horthy Miklósné és leánya.

A kormányzó a részére fenntartott helyre vonul és csendes imát mond.

A kormányzó üdvözli Apponyit

Ezután Apponyi felé fordul, akit a következő szavakkal üdvözöl:

— Elsőnek siettem ide, hogy üdvözölhessem. Egy egész ország tette ünnepévé élte, működésének mai évfordulóját, mert a közügyeknek szentelt szintiszta élete, az ország határain messze túlnőtt tekintélye biztosították részére mindannyiunk tisztelétét és szeretetét. A magyar szívek egy szívként dobognak meg ma Nagyméltóságod mellett és mindannyiunk kívánságunk egyesül abban az óhajban, hogy életét még sok éven át szentelhesse hón szeretett hazájának.

Most hatalmas erővel felzendül az orgona, bevonul Cserebecké János hercegprímás és fényes kísérete. Az Operaház énekara a kóruson az *Ecce Sacerdos Magnus* dallamát zengi. Száll az ének, bug az orgona és az ünneplők áhitatos gyülekezete térdet hajt az egyházi előtt. A hercegprímás a papsággal a sekrestyébe vonul. És ekkor egy pillanatnyi mélyszög csend után újra felzúg az orgona és az Opera énekara ajkán

felzendül a magyar Hiszekegy

A leigázott, de megalázottságában, szenvedéseiben is nagy nemzetünk fenséges imája és száll az ének, száll a szív, a lélek szárnyán, könny ül az ünneplők szemére, a lélekzetfojtó csendben csak a magyar szív, a magyar keserűség, az elnémított magyar igazság fájdalmas háborgását halljuk. És egyre erősebben, egyre bátrabban zug: *Hiszek Magyarország feltámadásában!*

A pillanat fenséges harmóniájában csodálatos és lenyűgöző erővel kapott meg mindeneket ez az ének, amelyet ma halott először az ország, hiszen ebben a templomban ma ott volt egész Magyarország, az egész szenvedő magyar nemzet!

Prohászka püspök beszéde

Halkul, majd teljesen elhal az orgonaszó és az ünneplők feszült figyelemmel fordulnak a szónok felé.

— Mi, az Isten templomába jöttünk ma jubileumot ülni — kezdi szavait érces hangon a fehérvári püspök. — De az oltár felett lélekben ott látom azt a három szót, amely Róma templomában az egyik főoltár felett áll: *Hic dominum adora!* — Itt az Urat tiszteld, mert az Isten a legnagyobb, aki mellett minden lángész csak egy szikra, az Isten szent szikrája a legnagyobb, ő a legerősebb és mi csak aláztos és megtört szolgái vagyunk, gyenge lehellet. Ebben a fenséges hallgatásban az Istennek e fenséges liturgiájában egy éneket hallok, amelynek az égbe kell feltörnien és ez: *Adj hálát, hálát a kegyelemért, amelynek áldásai bele vannak szöve egy szép és nemes életbe, adj hálát azokért a szolgálatokért, azért a nagy nemzeti és kulturális hivatásért, amelyre felkent téged a Szentlélek, a nemzet lelke, az idők igéje, az a nagy megérzés, hogy mit kell akarni, mit kell tenni és miért kell küzdeni!*

Az ünnepeltnek szóló szavak után így folytatta:

— Mi tehát a jubileum alkalmával hálát adni jöttünk ide szent Pálnak ama szavaival: Isten kegyelméből vagyok ami vagyok. Isten kegyelméből mint a középkor királyai, mint a választott emberek, a legnagyobbak is. Hálát akarok adni azokért a kegyelmekért, amelyeket a mi kedves jubilánsum, nemzetünk apostola, nyert az Istentől. Három kegyelmet találunk: *a régi ház, a világitó emberek, az isteni fények kegyelmét.* A régi ház kegyelme alatt értem azt, hogy a múlt a jelenben él tovább, hogy a fiukban az atyák élnek, hogy az eszményiség a nagy hit, a becsület, a hazafiság, mint egyetlen fenséges közösség köti össze a nemzedékeket. A régi ház az eszmék otthona, amelybe beleszületnek a gyermekek, amelyben nevelkednek az ifjak, és amelynek gyermekébe beleoltja az isteni áldás mindazt, amit tőle a küzdelmes élet során várnak.

— A világitó emberek kegyelmét nyerte el az ünnepelt. A világitó lángész, a napsugaras emberek, a jó szülők, a jó nevelők, a bajtársak, barátok világitó napsugaras melegét. De a főkegyelem, amelyet elnyert, az Krisztus kegyelme: a lumen vitae, az élet világossága, a Krisztus szava: aki engem követ, nem jár sötétségben! A legnagyobb kegyelem, hogy nagy hitet nyert, hogy rávilágított az élet igazi útjára, hogy megláttatta vele nagy céljait. Nagy kegyelem volt, hogy tudott a hatvanas-nyolcvanas évek liberalizmusában keresztény lenni, a gógós tudomány, a materializmus és az akkori zsunalisztika keretében kereszténynek lenni és annak megmaradni. Aki ezt a kegyelmet megkapta és meg tudta tartani, az maga is világitó szövétnek, akinek lábai alatt nem zombékok süppednek, hanem a krisztusi igazság sziklája áll. Az nem naturalista, nem humanista, nem kereszténység nélküli és kereszténységellenes kultúremler, mert az ő egyetlen éltető levegője az Evangélium, a Hit, az örök élet. Mi tehát

hálát adunk azért a nagy hivatásért, azért a nagy szellemi munkáért, amelyet Apponyi mindnyájunkért, a magyar nemzetért végzett.

— Azokért a nagy szolgálatokért, amelyeket Magyarországnak és az emberiségnek végzett. Az egyik szolgálat az

Az új magyar himnusz utolsó fenséges akkordjai után

megkezdődött a szertartás.

A hercegprimás leszáll a baldachinról és papságától kísérve az oltár elé lép. A pontifikáló főpap letérdel az oltár előtt, rövid imát mond és megkezdődik a mise, amely áhitatos néma csendben folyik egy ideig, majd újra orgonaszó hangzik, az énekkar régi magyar egyházi dalokat ad elő. Pontosan fél óráig tart a szertartás, amely után az egyházió megáldja az ünneplő gyülekezetet.

A templom előtt pedig kúrtszó harsan: imára vezénylik a katonákat. A hercegprimás bevonul a sekrestyébe és a szószéken ekkor megjelenik az ünnep szónoka, Prohászka püspök.

Ige hirdetés, a másik a béke eszközlésének nagy szolgálata. Apponyi nem az Evangéliumot hirdette, mint az egyház férfiúi, hanem hirdette egész életén keresztül azokat a nagy igazságokat, amelyeket az evangélium is tart. *Apostola volt a nemzet államiságának, a nemzeti államiság kiépítésének, apostola volt a nemzeti hadseregnek és a Gondviselésnek felséges kegyelmét mutatja az, hogy ma ebben a fényes templomban a legfőbb Hadur: Magyarország kormányzója mellett vonul be, aki legfőbb Hadura annak a nemzeti hadseregnek, amelyet Apponyi egész életében, egész pályáján keresztül olyan sokat küzdött. Apostoli hirdetője — folytatta tovább — azoknak a szociális eszméknek, amelyekből nemcsak cseppeket nyújtott a magyar törvényhozásnak, hanem a törvényhozás homlokára ő adott valósággal szociális kenetet. Apostola minden kulturális eszmének, a gyermekvédelemnek, a közegészségügynek, a nemzeti jövő biztosításának.*

— A másik nagy szolgálat, amelyet Apponyi nemzetének tett, a *békeszerződés szolgálata.* Rettenetes végzet, hogy a nemzet patriarchájának hetvenöt éves korában kellett megérnie a nemzet letörését a «Vae Victis» jajsavát. De épen ma kell ő nekünk, nagy letörtségünkben, fekete éljszakaikban van szükségünk a világitó szövétnekre, az emberre, aki *hisz Magyarországnak a magyar nemzet államiságában, jövő élethivatásában,*

Végig az utvonalon

lelkes és riadó éljenzés fogadta a nemzet nagy fiát. Megszólalt a katonazenekar, feszes vigyázba vágta magát a katonaság diszszázada, amelynek tisztelgése közben a rendőrkordon soraival között vonult el a fényes menet a Váci-körúton, a Deák-téren és a Deák Ferenc-utcán át a Vigadó épülete elé. Végig az egész utvonalon mindenütt zászlók, a házakon szőnyeges drapériák s a gyalogjárók szélén két oldalt magyarba és fehérruhába öltözött nemzetiszim szalagu, kokárdás kipurult arcu, csillogó tekintetű fiatal iskoláslányok és diákok sora kísérte

A Vigadóban

A Vigadó nagytermét lobogók tömege, pálmák sokasága díszíti. A termét színültig megtölti a díszes, lelkes ünnepi közönség. Az emelvényen hatalmas karosszék várja az egész nemzet ünnepeltjét. Tőle jobbra, balra a főhercegi család, a kormány tagjai, Apponyi családja, a küldöttségek szónokai és a magyar közélet vezető férfiúi foglalják el helyüket. A közönség türelmetlenül vár, az emelvény minden mozdulatát lázasan lesi, Apponyt várja. Kissé megkésve jönnek a terembe, mert a Vigadó egyik melléktermében a diszgyűlést uszona előzte meg, amelyen József főhercegen kívül részt vettek a kormány, a hadsereg és a közélet notabilitásai. Pont féltizenegykor lépett Apponyi a trembe. Az énekkar a Himnusz énekelte, a közönség ájtatosan vele zengi az imát s az utolsó akkordoknál, megjelenik az ünnepelt ősz patriarcha, nem azzal az öntudatos, méltóságot sugárzó magyar daccal, mint annak idején Trianonban a nemzetek ítélőszéke előtt. Nem, itt a szívét és szeretetét kiöntő magyar nemzet előtt az Isten csodálatos kegyeivel elhalmozott örökifju és aláztos Apponyi hajtja meg görnyedten fejét.

A lelkes ünneplés tomboló zaja szünni

aki belevilágít a letört nemzet lelkébe, aki jó békét ugyan nem hozhatott, de hozott reményt és bizalmat, amellyel megtölti a küzdőket. Mi imádkozva kísértük őt a neully-i uton, amelyről nem hozott, nem hozhatott pálmát, csak tövist, koszorút a számunkra, de ennek véres verejtékes borostyánleveleibe be vannak kötve az ő nagy érdemei és Rákóczi imájával fogadjuk az ő nagyköveti küldetésének kis eredményeit: jó az Isten, hiszen el nem vett bennünket és azért büntet, mert szeret minket!

— Mélységes meghatottsággal állunk az oltár előtt, ahol megjelent az egész nemzet, az ország kormányzója, az első magyar ember, akinek hite, vitésége és erényei, jövődöntő biztosítéka reménye, ahol megjelent a nemzetgyűlés, amely a legnagyobb áldozatokat szavazza meg nemzetünkért, ahol megjelent a nemzet körmánya, az ország fővárosa, a megyék, a városok, az egész magyar társadalom az oltár előtt. De annak fénye mögött lelkemben a rombadőlt Magyarország nyomorúságát nézem, könnybelábadt szemekkel. A márványragyogásai között szemfedőket látok, a régi Magyarország dicsőségének árnyait látom lebegni.

— De mindenekfelett világít a hit, a szeretet és *könnyörögve emeljük fel szavunkat az Istenhez, áldását kérve: az ünnepeltet vigasztalja, segítse, kímélje őt, legyen tekintettel az aggastyánra, erre a még meg nem tört, de az élet terheit soká viselni nem bíró erejére, hogy*

me gláthassa még az új országot, láthassunk újra megint egy hatalmas, a Szent Korona fényében ragyogó országot!

és akkor majd elmondhatja Szent Simeonnal: Bocsásd el uram a te szolgádat, mert látták szemeim azt, amit látni kívántam. Gróf Apponyi, járj szerencsén, Isten áldjon, legyen Krisztus a te üdvösséged, Amen!

Könnyes áhitattal hallgatta végig a szárnyaló ünnepi szavakat az ünneplő közönség. És amikor a püspök ajkán elhalt a szó, a szeretet és a megindultság, a hála könnye gyűlt minden arcra. Felcsendült a Himnusz. A nemzet patriarchájára felemelkedett a helyéről és megindult a közönség a Vigadó felé, ahol az ünnep világi része folyt le.

folytonosan éljenzve lelkesen a fényes menetet.

A Vigadó előtt újra sűrűbb lett a rendőrkordon, a bejáró mellett ismét kattognak a fényképezőgépek, berregnek a filmgépek, két oldalt diszmagyaros és fekete ruhás urak üdvözlik a megérkező kormányzót, Apponyt és a főhercegi családot.

Rákosi Jenő hatalmas bokrétaival a kezében várja az érkezőket, akiket az üdvözlés után lassan elnyel a Vigadó tágas előcsarnoka.

nem akar, de nagynehezen elcsendesül és akkor szólásra emelkedik a magyar nemzet második büszkesége, Rákosi Jenő. Ábitatos csendbe hallgatják szavait.

Rákosi Jenő beszéde

során üdvözölte előbb az ünneplőket, melyben rámutatott, hogy Apponyi nekünk megmaradt a világkatasztrófából, történelmünkre való visszapillantással indult, amelyben megállapította, hogy *Apponyi sorsa a nemzet sorsával azonos.*

— A gondviselés Magyarországot a keletre állította, — mondotta — és ő 75 éves korában nem a lenyugó nap, hanem a felkelő nap bitorában ragyog. (Hosszantartó lelkes éljenzés és taps.) Nem a bucsuzás gondolata foglalkoztatnak bennünket, m'kor ránézünk, hanem a mélységes gondolatai (lelkes taps. ugyan!) Így fordult, hogy ő rá kell tekintenünk, mint aki hivatalva van bennünket az ígért földjére, az ígért földjének irányára rávezetni, hogy ettől fogva, ettől a katasztrófától fogva, amely a földresújtott bennünket, bezárván a martirok és a tógikus hősök sorát, nagyjaink közül ismét áttérjünk a hőskölteményi hősök korszakára. Magyarország története ne tragédia legyen, hanem hősköltemény, tele erővel, mindazzal, m a nagy költeményeket évezredekig éltetik.

Legyen áldott!

Ezért, amikor üdvözölöm, áldom a Gondviselést, mely őt nekünk adta, elpusztítását, ami pusztító közéletünkben nem engedte meg és megtartotta a ma és a jövő feladatai számára. (Lelkes éljenzés.) Áldva legyen ő, áldva legyen a nemzetség, mely adta, áldva az anya, mely szülte nekünk és áldva legyen az, aki nehéz küzdelmeiben legbizalmasabb, legmeghittebb barátja, biztatója és támasza volt, aki idegenből hozott magának (hosszantartó, meg-megújuló lelkes éljenzés és taps, az egész közönség feláll és egy élteti Apponyt), aki azonban az ő oldalán mindazokban az érenyeiben tündöklök, amelyekben valaha, amelyekért valaha a magyar nagyszonyokat megemlegették. (Lelkes éljenzés és áldott legyen — és a kegyelmes asszonytól bocsánatot kérek, mert le fogom leplezni a kegyelmes urat — aki bigámiában élt. Áldott legyen Jászberény kúrtós városa (lelkes éljenzés és taps), amelyben 40 évvel ezelőtt, mint egy hódító vőlegény jelent meg, eljegyezte magának, elvette és boldog házasságban élnek majd nem egy felszáradon keresztül, hiven, tántoríthatatlanul (lelkes éljenzés), sem jó, sem rossz el nem tántoríthatja őket egymástól és ma is ott látjuk őket. Áldott legyen a családi ház, áldott ő, áldott a nemzet, mindenki, aki őt szereti az ő gyermekeiben. Akiket az Isten inspiráljon arra, hogy a nemzetségük az apák példái legyenek előttük, mindig az apjuk gondolatával lépjenek a közterre és soha el ne tántorodjanak ettől a szellemtől és az ország gyönyörködők a gyermekeiben és ünneplje őt gyermekein végig. Ezzel elmondani valómat elvégeztem.

Nem tudok egyebet, mint összekulcsolni kezemet, imára emelni és Isten áldását órá, mindnyájunkra, a nemzetre kéri. (Percekig tartó lelkes éljenzés és taps.)

Neményi Imre v. államtitkár kéri a küldöttségek szónokait, hogy abban a sorrendben üdvözöljék Apponyt, amelyben felkéri őket.

— Állj meg szilárdan a magad lábán, ha meg tudsz állani, akkor teljesítetted kötelességedet, mert akkor védelmedben van mindaz a kincs, amelyet Európa ma őriz a keresztény műveltségben. És Árpád elfoglalta állását és védelmezte magát, mert akkor abban az országban, melyet itt alapított, amely itt virágozott századokig, a magyar nemzet léte, államának függetlensége és felsőbb rendeltetése öncél volt, amelyet védelmezni kellett és amelyet, ha megvédelmezt, meg volt védelmezve a Nyugat.

— És itt lezárkózik a hős korszak, az epoeai korszak Magyarországra nézve, amelynek epoei hősei voltak mint Szent István, mint Könyves Kálmán, mint Mátyás király, azután a kisebkek, a nem koronások, mint Hunyadi János, Hunyadi László és Kinizsi Pál és egész sora olyan epoeisztikus alapoknak, akiket bele lehet állítani Homérosz akármelyik hőskölteményébe. Most, hogy más államot választottunk, az egy végtelen lépés volt, amely kénytelenségből történt, azonban nagy családossal járt. *A másik állam nem védelmezője lett az országnak, hanem ez az ország kénytelen volt magát ez ellen is védelmezni.* (Ugy van!) És 400 esztendőn keresztül ezt az önvédelmet, a függetlenségét, az önállóságát az államiságának attributumait kereste magának, hogy Apponyi szavaival éljek.

— És most jövök Apponyi Albert grófhoz. (Hosszantartó lelkes éljenzés és taps.) Tisztelt ünneplő közönség! Én látam az ő egész pályáját, egy historiai, nemes, tiszteletreméltó nemzetségnek az ivadéka, amely nemzetség jeles férfiakal ajándékozta meg ezt az országot, amely nemzetségnek hagyományaira ma a szentegyházban szónoki prédikátunk célzott, amely nemzetségnél a nagyműveltség, az önzetlen hazaszeretet, a kiváló fajszeretet és a buzgó önfeláldozó közszolgálat tanítása érvényesült. Ennek a nemzetségnek ivadéka ő és ez a nemzetség őt is elpökészítette azzal a gonddal, amellyel minden progenituráiról gondoskodni szokott ugyanarra a készületségre, ugyanarra a tudásra. Minden megadatott neki, hogy készen léphessen egykor a porondra és képviselhesse a családnak, a nemzetségnek nemes hagyományait és új babérokat fűzzön az apák és ősapák babéraihoz.

Nem hatalomért, hanem az eszméért

— És Apponyi kilépett. És amikor kilépett, amikor a nyilvánosság szelleme érintette homlokát, akkor érezte, hogy az idők szele más, az idők követelése mások és kereste az útját, amelyen ő haladni hivatva van, amelyen ő ugyanolyan szolgálatot tehet a nemzetnek, mint ősei tettek előtte. És látunk róla egymásután lapátogzani azokat a rárakott vérteteket, ame-

lyeket utraivalóul kapott és lepattogtak ezek és kijött az ő saját egyénisége és proklamálta azt, megtalálta azt a gondolatot, amelyre szüksége volt, nem neki, hanem a nemzetnek. Hogy eljött az ideje annak, hogy e nemzet ismét öncélúvá legyen, megtalálja a feladatát abban, hogy maga magáért dolgozzék, hogy e nemzet az állami attributumok megkülönböztető, jellemző tulajdonságok intézményes birtokába jusson. Ez az ő tanításának tartalma. Ez az, ami — hogy mint gyakran hallom, hogy az ő élete a piaci hiúságtól meddő terméketlen volt, nem volt élete meddő terméketlen, ellenkezőleg ez az, ami — termékeny teszi.

Nem hatalomért küzdött, nem a hatalmat kereste (Ugy van! Lelkes éljenzés) ő nem a politikai intrikákat, nem a kulissza mögötti dolgokat kereste, ő az eszmét képviselte. A gondolatot képviselte, a magyar függetlenség gondolatát szolgálta (Lelkes éljenzés és taps) és nem jött hála Isten, a hatalom első birtokába, sohasem ült a miniszterelnöki székben, mert a hatalom

A kormány, a hadsereg és a küldöttségek üdvözléte

Rákosi után gróf Bethlen István miniszterelnök az első szónok.

— Önönmagát becsüli meg az a nemzet — mondotta, — amely nagy fiát megbecsüli. Mi tudjuk, hogy Te voltál az, aki ezt a nemzetet újból öntudatra ébresztetted, aki a nemzeti eszmét magasra emeltesd és aki ennek a nemzetnek becsületet nevet szerzettél. Több szolgálatot tettél egymagad, mint az egész zsurnalisztika és a közszolgálati élet. Nemcsak a külsőséget ünnepelek, hanem azt az értéket, azokat az ideálokat, amelyeket a nemzet lelkébe plántáltál. Amikor én is egy babérlevelet fűzök abba a koszoruba, amelyen itt tisztelőid homlokodat övezik, akkor arra kérek, hogy *vezesd ki a nemzetet ebből a szörnyű katasztrófából és*

rendszerint összetöri az embereket. Őt a Gondviselés apostoli misszióval látta el. Éattuk saját szemünkkel, hogy a Szentlélek megjelent, amint egykor az apostolok felett tüzes nyelvek alakjában és azt mondotta nekik, menjetek, hirdessétek az igét, ő is különböző népekhez ment és saját nyelvükön hirdette a magyar igazságot. (Hosszantartó léjenzés és taps.)

Ez a világkatasztrófa, mely ránk szakadt, ismét lehetővé tette azt, hogy a magyar elkezdje a honalapítást, ott, ahol Árpád kezdte,

amely azt követeli, hogy az öncélúságát felvegye, hogy ne legyen több gondolat rá nézve, mint a saját függetlensége, önállósága: ez az, amit ő hirdetett nekünk. Inne nvan, hogy ebben a korban, amellyel az Ursten megáldotta, hogy valaki nagyot tegyen, nevezetes szerepet játszó és a közfigyelmet magára vonja, azt szokták mondani, hogy úgy nyugszki — le bíros fényben, tüzes ragyogásban, mint a felséges nap.

vezesd fel Hőreb hegyére, ahonét belátunk az igéret földjére, amelyben egy jobb és szebb jövő virul ennek a nemzetnek az életébe. (Taps és éljenzés.)

A miniszterelnök után *Wilderding* Rezső gyalogsági tábornok, hadsereg-felügyelő köszönti Apponyit.

— Az önálló magyar hadsereg eszméje — ugymond, — immár testté és vérré vált és ezért az eszméért küzdött kegyelmes uram egész életén át és éppen ezért örömmel köszöntjük a hadsereg nevében mai napon kegyelmességét.

Ezután Jászberény város közönségének üdvözlését *Friedwaldsky* Ferenc polgármester tolmácsolta.

— Adja Isten, hogy az apáinktól örökölt lobogót fennen lobogtassa az egész ország büszkeségére. Adja Isten,

hogy a munkájának gyümölcseit az emberi kor legvégső határáig élvezhesse.

A lelkes éljenzéssel fogadott beszéd után *Beöthy* Zsolt, a tudomány, irodalom és művészet nevében üdvözölte Apponyit. A társadalmi egyesületek nevében báró *Perényi* Zsigmond, a nőegyesületek nevében *Rosenberg* Augustia az újságírók nevében *Hoitsy* Pál, az őstermelők nevében gróf *Somsich* László, a kereskedelem és ipar nevében *Bela-tiny* Artur, az amerikai magyarok nevében dr. *Cserna* Endre, az amerikai Szabadság tulajdonosa, a Polyklinika és a Stefánia Szövetség nevében báró *Szterényi* József, az ifjuság nevében *Veér* Tibor. Azután gróf Apponyi Albert emelkedett szólásra.

A közönség ünnepi komolysággal hallgatta végig a szónokokat, minden egyes beszédnél szünni nem akaró melleg tüntetést rendezett Apponyi mellett. Az utolsó szónoklat után viharos taps közepette Apponyi fölkel karoszekéből, néhány lépést tesz a közönség felé. Kezeit összekulcsolja mintha arca zuduló nagy ünneplést és szeretetmegnyilvánulást roskadt vállai nem bírnák el, fejét megadóan lehajtja, szemeiből egy-két könny buggyan ki, lefut arcának gödrein és eltűnik hófehér szakállában. A közönség tovább éljenez és egy percre olybá tűnik, mintha a nemzet Apponyiban látna saját magát, jövőjét, standardját. Mert Apponyi úgy állt ott a maga fenséges egyszerűségében, mint az ezeréves Magyarország, amelynek arcán a jövő reménye dereng. Kendők lobognak, férfiak kalapjukat, kócsagforgós kucsmájukat lengetik s az egész terem felállva tapsol, tapsol és éljenez — saját magát ünnepli a nemzet.

kaptak az estjére a miniszterek feleségeikkel, az országzászlósok, a nemgyűlés összes tagjai, a főrendiháznak Budapesten időző tagjai és a Budapesten időző titkos tanácsosok nejeikkel, egyházi és világi főméltóságok, a tábornoki kar, a diplomáciai kar, a budapesti társaság, a magyar társadalom és közélet számos tagja, az irodalom, sajtó és művészet képviselői.

Az állami színházak Apponyi-ünnepe

Ma este az Operaház és a Nemzeti Színház is ünnepi előadást tart Apponyi Albert gróf tiszteletére. Az ünnepi estre ifj. *Wlassics* Gyula báró kormánybiztos irt prólogust, amelyet az Operaházban *Márkus* Emília, a Nemzeti Színházban *Hettyey* Aranka fog elmondani.

A városok hódolata

Vasárnap délelőtt tíz órakor Pest vármegye székházában adják át a vidéki városok és községek diszpolgári okleveleiket és a megyék üdvözlő irataikat Apponyi Albert grófnak. Ugyanekkor adja át Budapest székesfőváros törvényhatósága a diszpolgári oklevelet.

*

A mentők munkája. A mai ünnepléshez kivonult mentők huszonnégy esetben nyújtottak első segítséget. A betegek valamennyi esetben csak muló rosszulletet kaptak a tolongás következtében.

Gróf Apponyi Albert beszéde

Azokból a benyomásokból, amelyek ma reám zudulnak, lelkemben egy érzés domborodik ki fölényes erővel és ez a hála érzete. Ha csupán magamat tekinteném, megszégyenülve állanék ennyi megtiszteltetés előtt, amelyre nem tartom magam méltónak. De van, akire azt áthárítam. Mindenekelőtt a jószágos Urstenre, aki gyermekkoromtól fogva elárasztott kegyeivel. Ő ültette be lelkembe és ő tartotta fenn abban

életem legfőbb erősségét: az én keresztény katólikus hitemet. Én alázattal és szeretettel leborulva mondom neki hálát és teszek róla hitvallást.

De mélységes hálával emlékszem meg azokról az emberekről is, akik jótéményeinek tudatos közvetítői voltak, drága poraikban is áldott szüleimről, bölcs nevelőimről, a Jézus-társaságbeli atyákról, akiknek kalsburgi intézetében hat évet töltöttem és a hit alapján szilárd erkölcsi érzést nyertem az élet küzdelmeire, kiváló tudományos előkészítést közpályámra, későbbi tanárainról is, valamint mindazokról, akik gondolkodásom kifejlődésére befolyást gyakoroltak és személyes barátaimról, akik jó és rossz időkben melletttem kitartottak, tanácsaikkal utbagazítottak, amidőn olykor csüggedni készültem, bátorítottak, midőn csalódások érték, szeretetükkel vigasztaltak. Jó érzéssel gondolok politikai ellenfeleimre is, akik kritikájának sok irányban hasznát vettem.

Melyik barátomról illenék e sorban nagyobb melegséggel megemlékezni, mint arról a választóközönségről, amely immár negyven év óta tisztel meg tántoríthatatlan bizalmával, amely minden küzdelmemnek osztályrészes volt, politikai tevékenységem folytonosságát biztosította és az egész ország elé ragyogó példáját állította az alkotmányos jogok tiszta erkölcsi gyakorlásának. Ez az ünnep valóságos választóim ünnepe, hűségük országos jóváhagyása: jusson annak fényéből mentül több nekik, páratlan barátaimnak.

De itt, az ország színe előtt, akarok hálát mondani annak a nőnek, aki idegen hazából jött mellém életpárul, hazámat hazájává tette és félszázados politikai pályám második, legsúlyosabb felében minden megpróbáltatá-

son és viszontagságon keresztül támasz volt nekem és erő.

Ne csodálkozzanak, tisztelt hölgyeim és uraim, hogy annyi sokféle emberi vonást, maganéletit vonatkozást viszek be ünnepélyes órámnak szózatába. Teszem ezt mindenekelőtt szívem ellenállhatatlan sugallatát követve, de teszem öntudatosan, céltudatosan: téves és beteg tételnek tartom azt a gyakran hallott szétválasztást az egyéni és közéletnek, amely különbséget tesz az egyéni és közéleti morál, egyéni és politikai becsületesség között, holott én ilyen megkülönböztetést soha el nem ismertem, soha nem gyakoroltam. És ha van valami az én pályámban, ha van, amit megfigyelni és követni érdem, ha van, amit magamra nézve jellegzetesnek tartok, úgy az éppen annak a megkülönböztetésnek kirékesztése gondolkodásomból és cselekedeteimből. *Közpályámba beviszem egész emberi múltomat, hitemet, erkölcsömet, eszményeimet és így végső elemzésben azok a tényezők határozzák meg közéletem jellegét, amelyek az ember kialakulására befolyást gyakoroltak.*

Becsületes törekvéseimért a nemzet oly busásan jutalmaz, hogy örökre adása maradok. Csak a szeretet terén nem,

mert nagyobb szeretet uines, tehát nagyobbat nem adhatok, ami bennem a nemzet iránt él, — ma inkább, mint valaha. Igenis, ezt a letiprótt, földarabolt hazát, ha lehet, még forróbban szeretem,

mint amazt a régít, a nagyot, az egészet. De ma is az egész hazát szeretem. Szívemben az nincs feldarabolva. Magyarország azt az integritását, amely minden magyar szívben él, semmiféle hatalmi kényszer nem szüntetheti meg, az csak szívünk kitépésével érhetne véget.

És most mit mondjak még önöknek? Én, az öreg ember, aki romokban látja mindazt, amiért egy félszázadon át dolgozott, fáradozott, küzdött? Sütökérem-e önök előtt a nemzet valódi vagy vélt dicsőségében? Bizonyítgassam-e, hogy mi minden volt neki igaza, mi mindenben tévedtek mások? Avagy Jeremiásként siránkozzék Sion pusztulásán?

Nem! Még ha az a törődött aggas-

tyán volnék is, aki koromnál fogva lehetnék, ha szavam suttogna és kezem remegne, ezzel a suttogó hanggal azt mondanám:

Ne csüggedjétek, cselekedjétek!

Szilárd elhatározással akarom kivenni részemem abból az újjáépítési feladatból, amelyre egy pusztulás szomorúságának sötétje borul.

Ma csináljunk mintországot ebből a kis hazából, amely megmaradt. A többi meghozza a természetes erők szükségzerű működése. Az igazságtalan béke, amely minket sujt, egy óriási tévedésen, a tények nem ismerésén nyugszik. A tévedést már kezdik látni. Ez hova-tovább mindjobban és jobban be fog bizonyulni és így valami alakban újra fog felvetődni Kelet-Európa szervezetének kérdése, anélkül, hogy mi kalandokba bocsátkoznánk. Bizonyítsuk mi hazánk egyedüli hivatottságát arra a szerepre, amelyet a tájékozatlanság tőle elvenni akar, amelyet pedig az emberiség érdekében betöltenie kell.

Ha megérem azt a pillanatot, amelyben úgy, amint Kossuth Lajos 200 ezer újoncnak egyhangu megszavazása után, én is az egyértelmű nemzeti munka láttára elmondhatom: «Leborulok a nemzet nagysága előtt», akkor majd elmondom szívesen azt a másik fohász is: «Most pedig bocsásd el, Uram, a te szolgádat», mert akkor biztosítva van hazánk feltámadása, hazánk jövője.

Apponyi beszédét sűrűn szakította meg a lelkes tetszés és taps kitérése, a beszéd végén pedig az egész közönség helyéről felémelkedve perceként keresztül zugó éljenzéssel hódolt az ünneplőnek. A Szózat eléneklése után a közönség oszladozni kezdett, de a küldöttségek még egymás után vonultak az emelvény elé, hogy üdvözöljék Apponyit.

A miniszterelnök teaestéje

Bethlen István gróf miniszterelnök és neje, Bethlen Istvánné grófné ma esti 10 órakor a miniszterelnökségi palotában Apponyi Albert gróf tiszteletére tea-estét adnak, amelyen megjelenik nagybányai *Horthy* Miklós, az ország kormányzója nejevel és leányával, *József* királyi herceg, *Augustia* királyi hercegnasszony, *József Ferenec* királyi herceg, *Zsófia* királyi hercegnasszony ő királyi fenségeik. Meghívást